

ASPECTE REFERITOARE LA CADRILATER ÎN SCRIERILE GAZETARULUI ION LUMEZIANU

*Dr. Gabriel-Felician CROITORU**

Problema evoluției teritoriului sudului Dobrogei, cunoscut sub denumirea de Cadrilater, a suscitat și suscită încă interes în rândul opiniei publice – cu precădere din România și Bulgaria, dar mai ales al istoricilor din cele două țări și nu numai.

Cadrilaterul a fost populat în majoritate de români și până în 1913, fiind în mod constant aflat sub influență culturală și religioasă românească, iar încorporarea acestui teritoriu în cadrul statului român s-a realizat în mod natural. Mai mult chiar, întreaga elită politică și intelectuală de la București s-a simțit apropiată de ținutul sud-dobrogean, pe care îl asimilau în mod natural teritoriilor locuite din perioadele trecute de români.

Prin urmare, în perioada 1913-1940, în Dobrogea de Sud s-a produs o colonizare masivă și firească de populație românească, aici stabilindu-se, alături de populația românească deja existentă, familii de aromâni, transilvăneni și coloniști din Vechiul Regat, ceea ce a dus la o dezvoltare în toate domeniile a regiunii. Mai mult chiar, față de Dobrogea de Sud a existat în epocă și o percepție emoțional-romantică, care a grăbit integrarea noului teritoriu în cadrul României.

Așa cum era firesc, după o astfel de evoluție, cedarea Cadrilaterului către Bulgaria, în septembrie 1940, ca urmare a presiunilor Germaniei și Italiei, a provocat un adevărat șoc în cadrul societății românești, similar cu cel al pierderii Basarabiei, nordului Bucovinei și a nord-vestului Ardealului. Și chiar dacă Tratatul de la Craiova care consfințea la 7 septembrie 1940 cedarea sudului Dobrogei a fost asumat de generalul Ion Antonescu, conducător al statului de doar câteva zile, în presa românească au apărut o mulțime de materiale în care era descris raptul teritorial și implicațiile acestuia. În acest context, printre cele mai bune, actuale și corecte informații au fost prezentate ziarelor centrale de corespondenții din teritoriu al acestora, unul dintre aceștia fiind Ion Lumezianu, gazetar constănțean, corespondent al mai multor ziare centrale, dar mai ales al cotidianului „Curentul”, deținut și condus de Pamfil Șeicaru.

Ion Lumezianu s-a născut la 4 septembrie 1910, în orașul Giurgiu, jud. Vlaşca, ca fiu al lui Constantin G. Lumezianu, personaj cu o anumită notorietate în societatea constănțeană de la sfârșitul secolului al XIX-lea și

*Liga Navală Română, filiala Constanța; gabrielfeliciancroitoru1@gmail.com.

începutul secolului următor, și al Elisabetei. A crescut alături de cele două surori, Ecaterina și Sabina, într-o familie tipică de funcționar superior al statului, tatăl său deținând o serie de funcții în cadrul Prefecturii județului Constanța și Serviciului Județean din Direcția Generală a Casei Centrale a Cooperației și Împroprietării Sătenilor, dar și pe cea de primar al stațiunii Techirghiol, în perioada 23 februarie 1906 și august 1907.

De asemenea, în timpul vieții sale, Constantin G. Lumezianu s-a implicat și în activități culturale și sociale, fiind – înainte de Primul Război Mondial – colaborator al revistei literare „România Mare” ce apărea la Constanța¹, dar și unul din membrii fondatori ai Cenaclului literar *Marea Neagră* din Constanța, alături, printre alții, de scriitorul și publicistul Petru Vulcan, apropiat al său. A fost și președintele Societății de gimnastică și tir din comuna Anadolchioi, secretar al cercului literar „Ovidiu”, arhivar al Casei de Ajutor de pe lângă secția Constanța a Societății „Tinerimea Română”, secretar al Societății „Spicul” etc.

După studiile gimnaziale și absolvirea a 5 clase liceale, Ion Lumezianu și-a făcut debutul în presa locală sub atenta supraveghere a lui I. N. Duployen – pionier al jurnalismului constănțean și un vector de promovare al turismului din această parte de țară. Dedicarea sa în ceea ce privește investigațiile – inclusiv cele de pe teren – au făcut ca în ianuarie 1930 acesta să fie rănit în cartierul Coiciu, fiind împușcat în timp ce încerca obținerea de date suplimentare despre crima săvârșită asupra cafegiului turc Ali Sacri. Internat de urgență în spitalul orașului, Ion Lumezianu a fost salvat de medici², continuându-și fără preget meseria în cadrul redacției ziarului local „Marea Neagră”³ și apoi în calitate de corespondent al cotidianelor centrale „Dimineața” și „Cuvântul”.

Tot la începutul anilor '30, Ion Lumezianu a devenit membru al Sindicatului presei din Constanța, în ianuarie 1934 fiind ales în comitetul de conducere al acestuia⁴. În paralel, pe măsura întăririi convingerilor sale politice, în anii următori, Ion Lumezianu va fi din ce în ce mai apropiat de un grup de „ziariști români creștini din Constanța”, format din Ion Neicu, N. Sever-Cărpinișanu, Niculae Lupu, Mihail Calciu, Constantin Neicu, Ion Panaiteșcu sau George Diamandi, aceștia raliindu-se politicilor editoriale ale

¹Corina-Mihaela Apostoleanu, Luminița Stelian, Angela-Anca Dobre, *Enciclopedia de presă a Dobrogei. 1878-1944*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2020, p. 335.

²*Din riscurile meseriei gazetărești*, în „Curentul”, an II, nr. 704, duminică, 5 ianuarie 1930, p. 5.

³Corina-Mihaela Apostoleanu, Luminița Stelian, Angela-Anca Dobre, *op. cit.*, p. 281.

⁴*Dela Sindicatul presei din Constanța*, în „Universul”, an 51, nr. 25, sâmbătă, 27 ianuarie 1934, p. 2.

ziarelor centrale „Curentul”, condus de Pamfil Șeicaru și „Universul”, deținut și condus de Stelian Popescu. De altfel, în octombrie 1936, la aniversarea acestuia din urmă, grupul menționat de jurnaliști dobrogeni au semnat un comunicat în care menționau că „se asociază din adâncul celei mai puternice convingeri la manifestația ilustrului nostru confrate, Stelian Popescu, luptătorul neobosit pentru trezirea conștiinței românești și pentru afirmarea categorică a românismului, care trebuie să fie stăpân adevărat în țara lui”⁵.

Adevărata măsură a talentului literar și gazetăresc al lui Ion Lumezianu a fost relevat din momentul în care acesta a devenit corespondent al cotidianelor centrale „Dimineața”, „Cuvântul”, dar mai ales al cotidianului „Curentul”, materialele sale fiind axate, în principal, pe câteva coordonate distincte: actualitatea portului Constanța și aspecte de navigație, promovarea aeronauticii românești în Dobrogea, cultură și turism și date referitoare la Cadrilater. Referitor la acest ultim aspect, Ion Lumezianu a semnat o sumă de materiale referitoare la sudul Dobrogei, începând de la știri de actualitate până la reportaje-anchetă, surprinzând o serie de aspecte de interes și atmosferă.

Astfel, pe fondul multiplelor violențe generate de bandele de comitații bulgari, Ion Lumezianu a surprins un astfel de episod, înștiințând opinia publică din întreaga țară despre pericolele la care sunt expuși locuitorii români: „Inspectorul regional de jandarmi a fost înștiințat despre un îndrăzneț atac al unor comitații bulgari în comuna Ghiurghengik⁶ din jud. Durostor, din apropierea frontierei.

După miezul nopții, trei comitații bulgari mascați și înarmați cu revolvere și carabine militare au pătruns în casa gospodarului Iordan Prodanof din sus amintita comună. Comitații, sub amenințarea armelor, au cerut lui Iordan Prodanof, soției și fiului acestuia în etate de 18 ani, să le predea toți banii și obiectele de preț. Săteanul înpotrivindu-se, comitații, după ce i-au legat pe câte și trei, punându-le și câte un căluș în gură, i-au schingiuit într’un chip barbar înțepându-i cu cuțitele pentru a-i forța să divulge locul unde au banii. Când victimele n’au mai dat semne de viață, bandiții au percheziționat întreaga casă, furând dintr’o ladă suma de 14.000 lei și mai multe monede vechi de aur.

După comiterea faptei, comitații bulgari au dispărut. Membrii familiei Prodanof au fost găsiți azi dimineață zăcând în nesimțire în urma rănilor căpătate de către vecini. Victimele au fost internate la spital. Starea

⁵Sărbătorirea d-lui Stelian Popescu, în „Universul”, an 53, nr. 281, duminică, 18 octombrie 1936, p. 10.

⁶Azi Pop Kravevo, sat aflat la circa 15 km sud-est de Silistra, Bulgaria.

lor egravă. Dl. maior Valeriu Dinescu, comandantul legiunei de jandarmi Durostor, a ordonat formarea mai multor potere, care au și plecat în urmărirea comitagiilor bulgari”⁷.

În anul 1938, Ion Lumezianu a publicat un amplu reportaj, în două părți, însoțit de un generos documentar fotografic, realizat de fotograful C. Grigorescu din Constanța, în care era descrisă în mare parte activitatea revoluționarului bulgar Hristu Stoianov, alias Cristian Rakovski, și apartenența acestuia la ideologia marxistă. Documentarea materialului a fost făcută de autor inclusiv la fața locului, în localitatea în care a crescut revoluționarul marxist de origine bulgară⁸.

În relatările sale despre Cadrilater, Ion Lumezianu nu a lăsat deoparte știrile culturale, un amplu material fiind dedicat festivităților de începere a săpăturilor arheologice de la castrul roman de la Abrittus (azi Razgrad, Bulgaria) din Cadrilater, conduse și coordonate de Scarlat Lambrino. Dovada importanței care era dată de statul român unor astfel de lucrări arheologice este dată de faptul că manifestarea s-a desfășurat în prezența unui public numeros și a unei asistențe oficiale impresionante, printre oficialitățile prezente numărându-se N. Cornățeanu, ministrul Agriculturii, Nicolae Ottescu rezident regal al Ținutului Marea, Traian Ionașcu, rezident al Ținutului Prut, P. S. Galaction Silistreanu, arhiepiscop al eparhiei Constanței, N. Rădulescu-Dobrogea, secretar general al Ținutului Marea, Radu Roșculeț, deputat, contraamiral Victor Schmidt, comandantul forțelor maritime al litoralului, general Teodor Nicolau, primarul Constanței, general Florin Georgescu, comandantul Brigăzii 9 Artilerie, general Schwab, comandantul Brigăzii de Infanterie Bazargic, prefectul județului Constanța, colonel V. Gorschi, prefectul județului Caliacra, col. Eugen Dumitrescu, prefectul județului Durostor, prof. univ. Lambrino, comandor Ștefan Popescu, subinspector general al porturilor, colonel Adrian Dimitriu, comandantul Regimentului 9 Cavalerie, col. Jugănar, comandantul Regimentului 34 Infanterie, I. Dumitrescu, președintele Curții administrative a ținutului Marea, Constantinescu-Mircești, inspector regional școlar, I. Teodorescu Valahu și Dumitru Rizescu, deputați, Valerian Petrescu, prim-președinte al Tribunalului Constanța, George Gregorian, Păstorel Teodoreanu și Al. Gherghel, scriitori, I. D. Georgescu, primarul Bazargicului, E. Melidon, primarul Silistrei, Ani Memet, Muftiul județului

⁷Ion Lumezianu, *Isprava unor comitagii bulgari. Ei rănesc grav și jefuiesc pe un locuitor și familia sa din Durostor*, în „Dimineața”, an XXXII, nr. 10.594, luni, 22 iunie 1936, p. 12.

⁸Idem, *Mărirea și decăderea lui Cristu Stoianoff, alias Rakovski*, partea I, în „Cuvântul”, an XV, nr. 3164, duminică, 6 martie 1938, p. 7 și partea a II-a, în „Cuvântul”, an XV, nr. 3165, luni, 7 martie 1938, p. 6.

Durostor, Em. Grigorescu, director de cabinet al d-lui Ottescu, I. Gheorghiu, inspector regional al drumurilor, Al. Jărmăneanu, directorul sucursalei B. N. R. Bazargic, Vasile Covată, decan de onoare al Baroului Caliacra, P. Stegărescu, inspector regional al muncii, Ion Banciu, președintele Camerei Agricole Constanța, comandanții unităților din Bazargic și Silistra etc⁹.

Pe aceeași linie culturală, Ion Lumezianu aduce în atenția publicului, un an mai târziu, o temă puțin abordată: expozițiile de pictură și artiștii dobrogeni, pe care autorul îi consideră foarte talentați, dar la fel de puțin cunoscuți: „Dobrogea în plastica românească nu este cunoscută decât prin modelele sale însoțite și specifice, pe cari le oferă pictorilor. Artiștii dobrogeni, creatorii de artă ai provinciei noastre sunt prea puțin cunoscuți ca fii ai acestei provincii. Prea puțină lume știe că sculptorul I. Jalea este dobrogean, că tânărul dăltuitor Grossu, de curând distins al Salonului Oficial e deasemeni fiu al provinciei noastre. Dacă acești artiști și toți aceia cari n’au cucerit încă lauri nu sunt cunoscuți ca fii ai Dobrogei, vina nu este a lor, este a celor cari nu i-au înțeles”¹⁰. De asemenea, autorul reliefează eforturile mari pe care artiștii plastici dobrogeni trebuie să le facă pentru promovarea propriilor creații, dar și indiferența autorităților față de actul cultural, încercând chiar el promovarea acestora prin intermediul materialului semnat: „Anul trecut un mănunchiu de entusiaști au pus bazele unei expoziții permanente a artei dobrogene. Vernisajul acesteia a avut loc în sălile bibliotecii și pinacotecii municipiului. La câteva zile după deschiderea ei, obiectele expuse, pânze și sculpturi au fost evacuate de însăși primăria municipiului, care a dat altă destinație localului bibliotecii și pinacotecii.

Pentru începutul ei, expoziția prezenta un deosebit interes fiindcă adăpostea operele de seamă ale unui mare număr de pictori și sculptori dobrogeni consacrați și anonimi, printre care pictorul Fra Tzaneli, pseudonim sub care se ascunde talentatul dăltuitor lt. Ioanel Gheorghiu, autorul impresionantului monument al eroilor din Regimentul 34 Infanterie, care așteaptă să fie desvelit în curând; pictorii: Tarasov, Tahtunov, Lateș, Urumoff-Caliacra, Ferat, Florian, Sibiceanu etc. Fiindcă artiștii dobrogeni nu au fost înțeleși de către oficialitate au căutat ei, prin mijloace proprii, să organizeze o serie de expoziții în sezonul acestui an. În sălile Cazinoului au expus pictorii: Tarasov și Urumoff-Caliacra, iar pictorul Florian într-o sală particulară.

⁹ Idem, *Încă o străveche cetate romană va fi scoasă la lumina zilei în Dobrogea. Festivitățile de eri de la Abrittus*, în „Curentul”, an XII, nr. 4120, marți, 1 august 1939, p. 1 și 5.

¹⁰ Idem, *Ceva despre expozițiile de pictură din metropola Dobrogii*, în „Curentul”, an XII, nr. 4145, sâmbătă, 26 august 1939, p. 2.

Pictorul Tarasov a expus o serie de pânze reușite, lucrate în genul, care l-a făcut cunoscut și apreciat din în acest colț de țară: peisagii deltă, portrete, marine, etc. Pictorul Florian a scos la iveală noi pânze înfățișând marea în culoritul ei bizar și diferit. Florian este și rămâne un pasionat al mării...

Pentru prima dată, Constanța a adăpostit expoziția unui îndrăzneț șitalentat tânăr mânător al penelului, pictorul Urumoff-Caliacra. Silistreanul Urumoff nu este un pictor de duzină. Cele aproape două sute de pânze ne-au putut face o idee despre diversitatea manierei lui de lucru varietatea de culori, dar mai ales despre școala personală, în tratarea impresionismului, căreia îi consacră întregul lui talent.

Desigur că expoziția din acest an a pictorului Urumoff-Caliacra, pe lângă că l-a făcut cunoscut cercurilor locale și miilor de vilegiaturiști cari au vizitat-o, constituie pentru mulți nedumerirea că despre un asemenea pictor se știe prea puțin la noi. Urumoff-Caliacra nu este pictorul care să arboreze un singur gen, o singură școală a coloritului. Alături de un tablou impresionist înfățișând – brutală așa cum este – coasta mării, pe alocuri, admiri un portret gingaș, clasic, pentru ca mai apoi să privești un liniștit peisaj de la munte. Urumoff-Caliacra nu și-a ales ca motiv numai marea cu țărmul ei și nici exclusivitatea Capului Caliacra, de unde și adăugirea la numele lui artistic. Expoziția lui de la Constanța a venit să înfățișeze numeroase regiuni din țară cu viața și frumusețea lor specifică.

Actualmente pregătește pânzele unei expoziții căreia îi va da viață în curând într'una din marile metropole ale Europei: Paris sau Berlin în această expoziție, care va însemna o bună propagandă pentru țara noastră, tânărul pictor dobrogean, originar din Silistra, va prezenta o serie de colțuri pictorești din întreaga țară”¹¹.

Odată cu schimbarea paradigmei poziției statului român în tumultuosul an 1940, tonul materialelor semnate de Ion Lumezianu despre Cadrilater se schimbă, acesta încercând să demonstreze publicului din întreaga țară, o dată în plus, drepturile României asupra sudului Dobrogei. Astfel, în iunie 1940, acesta semnează un amplu articol îndreptat împotriva revizionismului bulgar, publicat într-o perioadă în care România se afla în fața unui asalt nemaîntâlnit al Bulgariei și Ungariei. De fapt, autorul nu face altceva decât să aducă o serie de argumente asupra drepturilor României asupra Dobrogei și să semnaleze falsitatea demersurilor bulgare asupra acestui teritoriu. Ce este deosebit de interesant este și faptul că Ion Lumezianu nu omite să amintească și greșelile făcute de autoritățile române:

¹¹*Ibidem.*

impasibilitatea în fața acțiunilor ostile ale bulgarilor dobrogeni îndreptate împotriva turcilor și tătarilor, finalizate cu părăsirea acestora din urmă a satelor și repopularea așezărilor cu locuitori bulgari, vânzarea de loturi de pământ către locuitorii bulgari etc. În final autorul concluzionează: „Campania tendențioasă a presei bulgare, căreia i s-a alăturat *bunăvoința* budapestană, trebuie înțeleasă ca atare, iar ca încheiere, drepturile românești asupra Dobrogei nu pot fi răsturnate de pretențiunile bulgare, răstălmăcite de statistici grosolan falsificate. Drepturile românești asupra Dobrogei rămân așa cum sunt ele, așa cum le arată istoria cinstită”¹².

După câteva zile de la semnarea Tratatului de la Craiova, Ion Lumezianu revine cu o adevărată radiografie a ultimelor momente de stăpânire românească a Cadrilaterului, însoțite de o prezentare a tuturor acțiunilor derulate de statul român de dezvoltare a Cadrilaterului din punct de vedere economic, cultural și turistic, încheiată apoteotic de autor: „În ziua despărțirii de acest pământ sfânt românesc, ne supunem prevederilor unui tratat, care oricum ar fi el, nu va isbuti să îngroape în mintea noastră amintirea unor zile senine, de înflorire și adâncă înțelegere părintească pentru pământul lui Mircea Mare domn *de amândouă părțile peste toată Dunărea până la marea cea mare și cetății Dârstorului, stăpânitor...*”¹³.

La începutul lunii noiembrie 1940, Ion Lumezianu revine cu o continuare a relatărilor despre abuzurile autorităților bulgare asupra populației românești din Cadrilater¹⁴, în urma documentării la fața locului, iar în același număr, semnează și o adevărată luare de poziție împotriva deputatului bulgar Anghelo Stoianov, după ce acesta a făcut o declarație în Parlamentul bulgar în care acuza autoritățile române de săvârșirea unor abuzuri asupra populației bulgare cu ocazia schimbului de populație între cele două state¹⁵.

Având o bună pregătire analitică și acces la informații de bună calitate, Ion Lumezianu a fost, prin intermediul materialelor publicate, un adevărat promotor al Cadrilaterului, în perioada când acest teritoriu a aparținut statului român, dar și un martor conștient și responsabil al perioadei teribile când acesta a fost anexat de statul bulgar.

¹²Ion Lumezianu, *Drepturi românești și „pretențiuni” bulgare asupra Dobrogei*, în „Curentul”, an XIII, nr. 4431, vineri, 14 iunie 1940, p. 5.

¹³Idem, *Trupele bulgare au început ocuparea Dobrogei de Sud*, în „Curentul”, an XIII, nr. 4532, luni, 23 septembrie 1940, p. 6.

¹⁴Idem, *Guvernul din Sofia a închis frontiera pentru emigranții din România*, în „Curentul”, an XIII, nr. 4571, vineri, 1 noiembrie 1940, p. 1 și 4.

¹⁵Idem, *Adevărul în legătură cu trecerea avutului bulgarilor din Dobrogea peste frontieră*, în „Curentul”, an XIII, nr. 4571, vineri, 1 noiembrie 1940, p. 1 și 3.

Alături de simplele relatări ale unor fapte sau situații, Ion Lumezianu a semnat știri, articole, anchete, reportaje și analize, mai ales în clipele grele de la sfârșitul anului 1940, făcând, practic, ceea ce marele gazetar Pamfil Șeicaru considera că este rolul său: „Gazetarul poate fi socotit ca un ajutor al istoricului de mâine, el colecționează cu febrilitate faptele cărora le dă și interpretarea ambianței spirituale din momentul în care s-au produs”¹⁶.

***ASPECTS RELATING TO THE CADRILATER IN THE WRITING'S
JOURNALIST ION LUMEZIANU***

- abstract -

Key Words: Cadrilater, colonization, Southern Dobrogea, newspapers, journalist, Ion Lumexianu

The issue of the evolution of the territory of southern Dobrogea, known as *Cadrilater*, aroused and still arouses interest among public opinion - mainly from Romania and Bulgaria, but especially from historians from the two countries and beyond. The *Cadrilater* was populated mostly by Romanians until 1913, being constantly under Romanian cultural and religious influence, and the incorporation of this territory into the Romanian state was achieved naturally. The quadrangle was populated mostly by Romanians until 1913, being constantly under Romanian cultural and religious influence, and the incorporation of this territory into the Romanian state was achieved naturally. Even more, the entire political and intellectual elite from Bucharest felt close to the southern Dobrogea, which they naturally assimilated to the territories inhabited by Romanians in past periods. Therefore, in the period 1913-1940, a massive and natural colonization of the Romanian population took place in Southern Dobrogea, settling here, alongside the already existing Romanian population, families of Aromanians, Transylvanians and settlers from the Old Kingdom, which led to a development in all areas of the region.

Even more, there was also an emotional-romantic perception of Southern Dobrogea at the time, which accelerated the integration of the new territory within Romania. In this context, among the best, current and correct information was presented to the central newspapers by their local correspondents, one of them being Ion Lumezianu, a journalist from Constanta, correspondent of several central newspapers, but especially of the daily "Curentul", owned and managed by Pamfil Șeicaru.

¹⁶Pamfil Șeicaru, *Istoria presei*, Editura Paralela 45, București, 2007, p. 135.